

**ATATÜRK'ÜN ÜNİVERSİTE REFORMU SÜRECİNDE ERNST REUTER'İN
ANKARA SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİNDEKİ ÇALIŞMALARI VE
TÜRK BİLİM HAYATI VE ŞEHİRCİLİĞİNE KATKILARI**

Doç. Dr. Selman YAŞAR*

Öz

1933 yılında gerçekleştirilen üniversite reformu sırasında Alman bilim adamları Türkiye'ye gelmişlerdir. Alman bilim adamları Türkiye'deki üniversitelerin kuruluşunda önemli bir rol oynamışlardır. Alman bilim adamlarının kuruluş ve gelişmesine katkıda buldukları eğitim kurumlarından birisi de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'dir. Fakülte 'de ünlü Alman şehirci Ernst Reuter görev yapmıştır. Profesör Ernst Reuter, yaptığı çalışmalarla Türk bilim ve şehirciliğine katkıda bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Ankara, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ernst Reuter, Alman.

**In The Progress of Atatürk's University Reform Ernst Reuter's Studies and
Contributions to Turkish Science Life and Urbanism in the Ankara Faculty of
Political Science**

Abstract

During the university reform in 1933, German scientists came to Turkey. German scientists played an important role in the establishment of universities in Turkey. One of the educational institutions that contribute to the establishment and development of German scientists is the Faculty of Political Sciences of Ankara University. The famous German city man Ernst Reuter served at the faculty. Professor Ernst Reuter has contributed to Turkish science and urbanism with his studies.

Keywords: Ankara, Faculty of Political Science, Ernst Reuter, German.

Siyasal Bilgiler Okulu'nun Kuruluşu ve Gelişimi

Siyasal Bilgiler Okulu, Osmanlı döneminde 1858 yılında Mülkiye Mektebi adıyla kurulmuştur. Mezunları kaymakamlık, müdürlük gibi yönetim görevlerinde çalışan Mektep, 1859 yılında öğretime başlamıştır. İlk Mülkiye, Rüştüye ile İdadi arasında, iki senelik bir ortaöğretim kurumu idi. Mülkiye, 4 Aralık 1877'de geliştirilmiş, üç sınıfı İdadi, iki sınıfı Yüksek olmak üzere bir Yüksekokul haline getirilmiştir. Okul, 1883 yılında Abdurrahman Şeref Bey'in müdürlüğü sırasında, yatılı okul olmuştur. 1892'de bir sınıf daha eklenerek öğretim süresi altı yıla çıkarılmıştır. Bu dönemde Mülkiye'ye seçme sınavı ile öğrenci alınmakta, en iyi derecede başarı gösteren kırk öğrenci yatılı kabul

---

*Batman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, selman.yasar@batman.edu.tr

edilmekteydi. 1902-1903 öğretim yılında yatılılığa son verilmiştir. 1908'den sonra da seçme sınavı ile öğrenci alma yöntemi bırakılmıştır. Okul, 1913'de Paris Siyasal Bilgiler Okulu'ndan esinlenerek yeniden yapılandırılmıştır. Okulda uzmanlaşmayı sağlamak amacıyla, Siyasi, İdari ve Mali şubeler açılmıştır. 1915 yılında kapatılan okulun ödeneği Darülfünun'a aktarılmıştır. 1918 Nisan'ında, yeni bir kanunla, Dâhiliye Nezareti'ne bağlı olarak, üç sınıflı bir yüksekokul olarak tekrar açılmıştır. İki yıl sonra, 1920'de, tekrar Maarif Nezareti'ne bağlanmıştır.¹

Mülkiye Mektebi, İstanbul'da kendisine uygun bir bina bulunamayınca Ankara'da bir bina yaptırılarak, 1935 yılında buraya taşınmıştır.² Aynı yıl çıkarılan 2777 sayılı kanunla, Mülkiye adı Atatürk'ün isteğine uygun olarak, Siyasal Bilgiler Okulu'na çevrilmiştir. Okul'un öğretim süresi 4 yıla çıkarılmış, 1936-1937 ders yılında Ankara'daki yeni binasına taşınmıştır. 1946 yılında çıkarılan Üniversiteler Kanunu uyarınca Siyasal Bilgiler Okulu'nun da Fakülte haline gelmesi gündeme gelmiştir. Bu yüzden 23 Mart 1950 tarih ve 5627 sayılı kanunla, Siyasal Bilgiler Okulu, Siyasal Bilgiler Fakültesi adı altında Ankara Üniversitesi'ne bağlanmıştır.³ 1965 yılından sonra bu fakülteye Basın ve Yayın Yüksek Okulu eklenmiştir.⁴

Ernst Reuter'in Hayatı

1933 Üniversite Reformu sürecinde Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde görev yapan Ernst Reuter, Alman devlet adamı ve belediyecidir. Reuter, Alman Sosyal Demokrat Parti (SPD)'nin yöneticilerinden biri olarak iki Dünya Savaşı sırasında önemli sorumluluklar yüklenmiştir. Hitler rejimine karşı cesur bir tutum alan Ernst Reuter 1933 yılında Hitler'in iktidara gelmesi üzerine görevden alınmış ve bir süre tutuklu kaldıktan sonra önce İngiltere'de daha sonra da Türkiye'de yaşamıştır.⁵ 1935 yılında Türkiye'ye gelen Reuter, 1938'den 1946 yılına kadar Siyasal Bilgiler Yüksek Okulu'nda profesör olarak bulunmuştur.⁶ Reuter, Türkiye'de başlangıçta Ankara ve İstanbul'da trafik uzmanı olarak çalıştıktan sonra bu fakültede çalışmaya başlamıştır. Yaptığı çalışmalarla Türkiye'ye Yerel Yönetimler Bilimi'ni getiren Reuter, öğrencileri ve meslektaşları tarafından çok sevilmiştir. Almanya'ya döndükten sonra Berlin Belediye Başkanlığı yapmıştır.⁷ II.Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Almanya'ya dönen Reuter, SPD'nin yeniden örgütlenmesinde başarılı çalışmalar yapmış ve 1948 yılında Batı Berlin'in ilk

¹ Musa Çadırcı, Azmi Süslü, Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları Yayın No:82, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1982, s.367,368.

² Mustafa Ergün, Atatürk Devri Türk Eğitimi, Ocak Yayınları, Minpa Matbaası, Ankara 1997, s.183.

³ Çadırcı, Süslü, a.g.e., s.368,369.

⁴ Horst Widmann, Atatürk Üniversite Reformu, Çeviren: Aykut Kazancıgil, Serpil Bozkurt, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Atatürk'ün Yüzüncü Doğum Yılı Kutlama Yayınları, Özel Seri 3, İstanbul Matbaası, İstanbul 1981, s.147.

⁵ "Ernst Reuter (1889-1953)", Cogito, Sayı:23, Yaz 2000, s.198.

⁶ Widmann, a.g.e., s.146,147.

⁷ Faruk Şen, Ayyıldız Altında Sürgün, Günizi Yayıncılık, Şefik Matbaası, İstanbul 2008, s.136.

belediye başkanı seçilmiştir. Reuter, bu görevi sırasında şehrin yeniden imarında çok başarılı olmuştur. Şehircilik konusundaki uzmanlığı nedeniyle 1951 yılında Alman Kent Meclisleri Başkanlığı'na getirilen Reuter, Türkiye'de de saygıyla anılmaktadır.⁸

1889 yılında Apenrade (Schleswig-Holstein)'de doğan Reuter,⁹ 1935-1946 yılları arasında Türkiye'de yaşamıştır.¹⁰ 1907 yılında ortaöğrenimini Leer (Ostfriesland)'da tamamlamıştır.¹¹ 1907-1912 yıllarında Münih, Marburg ve Münster Üniversitelerinde tarih, coğrafya, iktisat ve Almanca eğitim görmüştür.¹² İleride lise öğretmeni olmak isteyen Reuter, öğrenciliğinin ilk devrelerinden itibaren politika ile ilgilenmeye başlamıştır.¹³ 1912 yılında Marburg'da Devlet imtihanını vermiştir. 1912 Sonbaharında Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne girmiş ve 1913-1914 yıllarında partinin merkezi eğitim komisyonunda konferansçı ve yazar olarak görev almıştır. 1914-1915 yıllarında tanınmış bazı kimselerle savaşa karşı olan Yeni Vatan (Neues Vaterland) Derneği'ni kurmuş ve bu derneğin sekreteri olmuştur. Bu dernek daha sonra kapatılmıştır.¹⁴

I. Dünya Savaşı'nda askere alınan Reuter¹⁵ Galiçya Cephesine gönderilmiştir. Yaralanarak Ruslara esir düşen Reuter, 1918 yılının Temmuz ayında Volga Almanları Sovyet Cumhuriyeti'nin Komiseri (Birinci Başkanı) olmuş ve ihtilalin öncüleriyle işbirliği yapmıştır. 1918 yılı Aralık ayında Almanya'ya dönmüştür. 1918-1921 yılları arasında Alman Komünist Partisi'nin önce Berlin Bölgesi Sekreteri, sonra da Parti Genel Sekreteri olmuştur. 1921 yılında Alman Komünist Partisi'nden ayrılmıştır.¹⁶ 1923'de, eski partisi olan Sosyal Demokrat Partisine dönmüştür.¹⁷ 1922-1926 yılları arasında parti gazeteleri olan Özgürlük (Freiheit) ve İleri (Vorwaerts) gazetelerinde redaktörlük yapmıştır.¹⁸

1925-1931 yılları arasında Berlin Belediye Meclis üyeliği yapmış ve ulaştırma işlerinde başarı göstermiştir.¹⁹ 1927 yılında ikinci kez evlenen Reuter,

⁸ "Ernst Reuter (1889-1953)", a.g.e., s.198.

⁹ Fehmi Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:XXIII, Sayı:3, 1968, s.137.

¹⁰ Atatürk in Deutscher Sicht, DW-Dokumente, Schriftenreihe der Deutschen Welle zu Themen der Zeit, Köln, 1982, s.39.

¹¹ Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", s.137.

¹² Fehmi Yavuz, "Profesör Ernst Reuter", Amme İdaresi Dergisi, Sayı:2/2, Haziran 1969, s.4.

¹³ Silke Brügel, Ernst Reuter'in Türkiye'deki Yaşamı ve Katkıları, Çeviren:Süheyla Ababay, FES-İstanbul, Türkiye, 1991, s.35.

¹⁴ Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", s.138.

¹⁵ Yavuz, "Profesör Ernst Reuter", s.4.

¹⁶ Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", s.138.

¹⁷ Yavuz, "Profesör Ernst Reuter", s.5.

¹⁸ Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", s.138.

¹⁹ Yavuz, "Profesör Ernst Reuter", s.5.

1929 yılında şehircilik sorunlarını incelemek için Amerika'ya gitmiştir.²⁰ 1931-1933 yılları arasında Magdeburg Belediye Başkanı olmuştur.²¹ Alman Sosyalist Partisi SPD adına 1932-1933 yıllarında parlamentoda görev almıştır.²² Reuter 1933-1934 yıllarında iki kez Lichtenburg toplama kampına nakledilmiştir. 1933 yılı Mart ayında Magdeburg Belediye Başkanlığı'ndan uzaklaştırılmıştır. 1935 yılı Ocak ayında Almanya'dan ayrılarak Hollanda'ya geçmiş ve oradan Londra'ya gitmiştir. 11 Mart 1935 tarihinde Türkiye'de Tarım Bakanlığı'nda uzman olarak çalışan Fritz Baade telgrafla Ankara'da Reuter'e uygun bir uzmanlık işi olduğunu bildirmiştir. 3 Mayıs 1935'de Ankara'ya gelmek üzere Londra'dan ayrılan Reuter, 4 Haziran 1935'te Ankara'ya gelmiştir. Aynı gün tarife uzmanı olarak İktisat Vekâleti ile anlaşma imzalamıştır. 15 Kasım 1938 tarihinde Siyasal Bilgiler Okulu'nda Şehircilik dersini okutmaya başlamıştır. 4 Ocak 1939'da Siyasal Bilgiler Okulu Müdürü ile ilk anlaşmasını imzalamıştır. 1 Haziran 1939 tarihinde yeni kurulan Ulaştırma Bakanlığı'na geçmiştir. Ulaştırma Bakanlığı 10 Mayıs 1940 tarihinde kendisine, anlaşmasının sona erdiğini ve yenilenmeyeceğini bildirmiştir. 1 Aralık 1944-10 Ocak 1944 tarihleri arasında sağ dizindeki bir rahatsızlık nedeniyle Ankara Numune Hastanesi'nde yatmıştır.²³

O zamanki adı Mülkiye Mektebi olan Ankara'daki Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde görev alan tek Alman profesörü payesine erişen Reuter, fakülteye bağlı şehircilik Kürsüsü'nü kurmuştur. Alman mültecileri arasında Türkçeyi mükemmel konuşanlardan biri olan Ernst Reuter, kendisini Türkiye'ye çok bağlı hissetmiş ve Türkiye'den "ikinci vatanım" diye söz etmiştir.²⁴

15 Şubat 1945 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Siyasal Bilgiler Okulu'nda çalışmaya devam etmesine izin verilmiştir.²⁵ 15 Kasım 1938'den itibaren Siyasal Bilgiler Okulu'nda görev yapan Reuter'in sözleşmesi, 1940 yılında Ticaret Bakanlığı tarafından uzatılmamıştı, ancak öğretim görevini sürdürebiliyordu.²⁶ 19 Eylül 1946 tarihinde Okul Müdürlüğü'ne verdiği dilekçe ile anlaşmasını yenilemeyeceğini ve ülkesine dönmeye karar verdiğini bildirmiştir. 4 Kasım 1946 tarihinde Ege vapuru ile İstanbul'dan ayrılarak Berlin'e dönmüştür.

Ernst Reuter, Almanya'ya döndükten sonra 1946-1948 yılları arasında Berlin'de Belediye Meclisi üyesi seçilerek ulaştırma, gaz, elektrik, su işlerinin başına getirilmiştir. 24 Haziran 1947 tarihinde Berlin Belediye Meclisi tarafından Belediye Başkanı seçilmiştir. Rus işgal kuvvetlerinin vetosu yüzünden bu göreve

²⁰ Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", s.138.

²¹ Yavuz, "Profesör Ernst Reuter", s.5.

²² Philipp, Schwartz, Kader Birliği-Yurt Dışındaki Alman Bilim Adamları Yardımlaşma Cemiyeti, Belge Yayınları, Ege Basım, İstanbul 2003, s.21.

²³ Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", s.138,139.

²⁴ Atatürk in Deutscher Sicht, s.59.

²⁵ BCA 30.18.01.02/108.32.2

²⁶ Widmann, a.g.e., s.148.

başlatılmamıştır. Berlin'in doğu ve batı olarak ikiye ayrılmasından sonra Belediye Başkanlığı yapmaya başlamıştır. 1949 yılı Mart ayında, 1951 yılı Şubat-Mart aylarında ve 1953 yılında görevi ile ilgili olarak Amerika'ya gitmiştir. 1948-1949 yıllarında Bonn'da bulunan Parlamento Danışma Kurulu'nda Berlin'i temsil etmiştir. 1949-1953 yıllarında Federal Senato'da Berlin'i temsil etmiş ve Senato'nun Tüm Alman sorunları Komisyonu'na başkanlık etmiştir. 1949-1953 yılları arasında Alman Belediyecilik Dernekleri Birliği'ne başkanlık etmiştir. 18 Ocak 1951 tarihinde yeniden Berlin Belediye Başkanı seçilen Reuter, bu görevini sürdürürken 29 Eylül 1953 tarihinde vefat etmiştir.²⁷

Ernst Reuter'in Siyasal Bilgiler Okulu'nda Görevlendirilmesi

Kısa sürede Türkçe öğrenen²⁸ kendilerini Türkiye'ye gönülden bağlı hisseden göçmenlerden olan ve Türkiye'den daima ikinci vatani olarak söz eden,²⁹ "Koca Türk" diye tanınan ve bu nedenle gurur duyan Ernst Reuter, Almanlar arasında en iyi Türkiye uzmanlarından biri olarak kabul edilmiştir. Berlin eski Belediye Başkanı'nın "Türk Reuter" olarak adlandırılmasının ardında, Türkiye hakkındaki derin bilgisinden ziyade, Türkiye'ye duyduğu yakınlık ve Türklere karşı beslediği minnet duygusu yatmaktadır. Birçok kez toplama kampında kaldıktan sonra, zor bir yol olan ilticayı seçen Reuter'e Mustafa Kemal Atatürk'ün genç Türkiye Cumhuriyeti siyasi iltica hakkı tanımıştır.

Ankara'daki Siyasal Bilgiler Okulu'nda Reuter'in asistanı olarak görev yapmış olan Prof.Fehmi Yavuz şöyle demiştir:

*"Politikacı Reuter'in Almanlar'a, Profesör Reuter'in Türkler'e ait olduğunu söylemek sanırım yerinde olacaktır."*³⁰

Profesör Ernst Reuter 1938-1939 ders yılında Siyasal Bilgiler Okulu'nda öğretim üyesi olmuştur. Okulun müdürü Prof.Emin Erişirgil, Şehirciliğin de okutulan dersler arasında yer almasını istiyordu. Şehircilik dersi o zaman Türkiye'de hiçbir yüksekokulda okutulmuyordu ve bu konu biri teknik, öteki sosyo-ekonomik olmak üzere iki ayrı açıdan ele alınabilirdi. Batı ülkelerinde de yeni olan şehircilik disiplini, teknik alana ağırlık verilerek, mühendis ve mimar yetiştiren kurumlarda okutulmakta idi.³¹ Emin Erişirgil bir deneme olmak üzere Alman şehircilik uzmanı Martin Wagner'i üç konferans vermek üzere okula davet etmiştir. Konferansların konuları: "Şehircilikte Sermayenin Rolü", "Şehircilikte Makinanın Rolü", "Şehircilikte Organizasyonun Rolü" idi. Bunların büyük bir ilgi görmesi üzerine Müdür Erişirgil, şehircilik için sürekli bir öğretim

²⁷ Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", s.139,140.

²⁸ Schwartz, a.g.e., s.21.

²⁹ Klaus-Detlev Grothusen, "1933 Yılından Sonra Alman Bilim Adamlarının Türkiye'ye Göçü", Belleten, Cilt: XLV/2, Sayı:180, TTK Yayınları, TTK Basımevi, Ankara Ekim 1981, s.547.

³⁰ Brügel, a.g.e., s.11-13.

³¹ Yavuz, "Profesör Ernst Reuter", s.3.

üyesi bulma çabasını yoğunlaştırmıştır. Yüksek Mimar olan Martin Wagner böyle bir görevi kendi durumuna uygun bulmayınca Ernst Reuter'in adaylığı ortaya çıkmıştır. I.Dünya Savaşı'ndan sonra bir süre Berlin'de Talebe Müfettişliği yapan ve o sırada Yüksek Öğretim Genel Müdürü bulunan Cevat Dursunoğlu'nun da Reuter'in bu göreve alınmasında önemli rolü olmuştur.³² Reuter'in tecrübesi ve yetiştirme tarzı ise, Siyasal Bilgiler'de sosyo-ekonomik yönüne ağırlık verilerek okutulması gereken şehircilik dersi için çok uygundu.

Bazı temaslardan ve mektuplaşmalardan sonra Reuter, Siyasal Bilgiler Okulu'nda Şehircilik dersini okutmayı kabul etmiştir. Reuter Okul ile anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmaların hepsinde Reuter'e Şehircilik Enstitüsü kurma görevi verilmiştir. Reuter 1946 yılı Kasım ayında ülkemizden ayrılıncaya kadar, Siyasal Bilgiler Okulu'nda, Şehirciliğin yanında bir de Mahalli İdareler Maliyesi dersi okutmuş ve o zaman Siyasal Bilgiler Okulu'nun çatısı altında yapılmakta olan Kaymakamlık Kurslarının her döneminde kaymakam adaylarına konferanslar vermiştir. Reuter, Şehircilik Enstitüsü'nün kurulması için tüzük hazırlamış ve gereken çabayı göstermiştir. Ancak, ilk yıllarda yardımcısız çalışmak zorunda kalması, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkardığı güçlükler nedeni ile söz konusu Enstitü, O'nun ölümüne rastlayan 1953 yılında kurulabilmiştir.³³

Hitler döneminde Türkiye'ye sığınmış kişilerden biri olan ve Atatürk'ün kurmuş olduğu Cumhuriyetin kalkınmasına hizmeti geçen Ernst Reuter, imzaladığı bir taahhütname ile siyasal konularda faaliyette bulunmayacağını ve görüş belirtmeyeceğini vadedmiştir. Reuter, bugün bile kullanılan, şehircilik ve yönetim bilimi konularında ders kitapları yazmıştır. Ernst Reuter, Siyasal Bilgiler Okulu'ndaki görevi sırasında birçok öğrenci yetiştirmiştir. Ankara'daki Siyasal Bilgiler Okulu ve daha sonra fakülte adını alan öğretim kurumunda onun öğrencisi olanlar, daha sonra onun öğretim dalında ders vermişler ve devletin yönetim kurumlarında çalışmışlardır. Ernst Reuter'in adı ve emekleri Türkiye'de hâlâ unutulmamıştır.

Ernst Reuter, Atatürk'ü çok yakından tanımış olmamasına rağmen, ülkenin gelişip kalkınmasını büyük bir ilgiyle izlemiştir. Almanya'ya döndükten sonra Berlin'in "Neue Zeitung" adlı gazetesinde 21 Nisan 1947 tarihinde "Türkei im Brennpunkt" (Odak Noktasındaki Türkiye) başlıklı bir yazı yazmıştır.

Reuter, Atatürk ile ilgili olarak, 12 Kasım 1938 tarihinde annesine yazdığı mektubunda şunları söylemiştir:

³² Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", s.135.

³³ Yavuz, "Profesör Ernst Reuter", s.3,4.

*“Dün Atatürk’ü toprağa verdik. İki gün önceyse, okulumun diğer hocalarıyla birlikte onun katafalkının önünden geçtik. Ülkede genel bir yas var ve tahmin ederim, herkes bu kaybın ne denli büyük olduğunu hissetmekte.”*³⁴

Vergilendirme uzmanı olarak, Ekonomi Bakanlığı’nda önce Ankara’da, sonra İstanbul’da çalışan Reuter, Siyasal Bilgiler Okulu’nda verdiği dersler sayesinde toplum bilimi alanında profesörlük ünvanını kazanmıştır. Öğretim alanları şehir planlama, çevre yönetimi gibi konuları kapsayan Reuter, bunlar için geçmiş politikacılık deneyimlerinden de yararlanmaktaydı. Reuter bu görevinin yanı sıra, bir yandan da hükümetin teknik danışmanı olarak görev yapmaktaydı. Reuter, 1940’ta Toplum Bilim: Şehir Planlamasına Giriş adlı kitabını yayımlamıştır. 350 sayfalık bu kitap, şehir planlaması, toplu alanların düzenlenmesi ve toplum yönetimi gibi konuları içermekteydi.³⁵

Reuter’in Siyasal Bilgiler Okulu’ndaki Çalışmaları:

Reuter’in Siyasal Bilgiler Okulu’nda Şehircilik kürsüsü’ndeki derslerinin ana temasını “sosyo-ekonomik açıdan şehircilik” teşkil ediyordu. Bunun yanı sıra “bölgesel idari finansmanlar” konusunda da dersler vermiştir.³⁶

Tarife uzmanı olarak, özellikle limanlar, denizyolları üzerinde çalışan Reuter’in görevi, O’nun sık sık yolculuk yapmasını gerektiriyordu. O da her fırsattan faydalanarak yalnız kıyı şehirlerini değil, Anadolu’nun içlerini de görmeye çalışmıştır. Bu gezileri Ernst Reuter’in Türkçesin geliştirmesine yardımcı olmuştur.

Daha ilk geldiği günden başlayarak Türkçeyi öğrenmek için büyük çaba göstermiştir. O, 1938 Kasımında ders okutmaya başladığı zaman, Türkçeyi rahatlıkla kullanacak duruma gelmiş bulunuyordu.³⁷

Reuter, Siyasal Bilgiler Okulu’ndaki derslerini Türkçe olarak veriyordu ki bu büyük bir başarıydı.³⁸ Daha öğretim görevinin başında bir mektubunda bu konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir:

“Müsveddelerimi güzel bir Türkçeye çeviren iyi bir tercümanım olduktan sonra, bu dersleri Türkçe vermekte hiçbir güçlük görmüyordum. Benim görüşümce bu, başarılı bir etki sağlayabilmenin başlıca şartıdır, çünkü herhangi bir bilgi, tamamen anlaşılmadıkdan sonra, hiçbir yarar sağlamaz.”

Reuter, ilk günden itibaren Türkçe öğrenmeye başlamıştır. Üç yıllık fiyat tayin uzmanlığı görevi süresince ve Anadolu’da yaptığı gezilerle, Türkçe bilgisini hızla ilerletmiştir.³⁹

³⁴ Atatürk in Deutscher Sicht, s.39,40.

³⁵ Schwartz, a.g.e., s.21.

³⁶ Widmann, a.g.e., s.149.

³⁷ Yavuz, “Profesör Ernst Reuter”, s.5.

³⁸ Widmann, a.g.e., s.149.

Reuter halkla sıkı temas kurmak ve idarenin türlü aksayan noktalarını öğrenmek için her çareye başvurmuştur. Önce bu amaçla bir şikâyet bürosu kurmuştur. Daha sonra bu büronun adı Danışma Bürosu olmuştur. O, arkadaşlarının da yardımı ile bütün mektupları cevaplamaya çalışmıştır. 1949 yılının ikinci yarısında halktan 6000 mektup almıştır.

Reuter, 15 günde bir radyoda konuşmak suretiyle halkla olan ilişkilerini geniş bir alana yaymış ve daha etkili bir hale getirmiştir. Bu programlar beklenenden fazla ilgi görmüştür.⁴⁰

Ernst Reuter, şehir planlaması hakkındaki derslerinde belediye politikası ve tekniği ile ilgili kendisi için önemli olan bütün sorunları dile getirmiştir. Öğretim görevinin yanı sıra, bakanlıktaki uzmanlık görevi sayesinde kısa bir sürede pek çok kişiyle tanışmış, etrafında büyük bir sempati uyandırmıştır.⁴¹

Ernst Reuter, 1938-1939 ders yılında, Ankara'da Siyasal Bilgiler Okulu'nda Şehircilik, Yerel Yönetimler ve Belediye Maliyesi gibi dersleri okutmaya başladığında, Türkiye'de hiçbir yükseköğretim kurumunda, Şehir Yönetimi'nin ve Planlaması'nın ekonomik ve sosyal yönleri ayrı ayrı dersler olarak okutulmuyordu.

Siyasal Bilgiler Okulu, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ve İçişleri ve Maliye Bakanlıklarına yüksek düzeyde yönetici yetiştiren bir yüksek öğretim kurumu olarak, öğrencileri ve mezunları, Reuter'in okutmakta olduğu konulara en çok gereksinme duyacak olan okulların başında geliyordu. Şöyle ki, ekonomistler, devlet ile belediyelerin mali ilişkilerini düzenlemek, vali ve kaymakamlar ise, komünlerin mali, yönetsel ve imar planlamasıyla ilgili işlemlerine ilişkin vesayet yetkilerini isabetle kullanabilmek için, bu alanlarda birtakım bilgilerle donatılmak zorunda idiler.

O tarihlerde, dünyanın başka yerlerindeki üniversitelerde de, sosyal bilim konularının, Şehircilik öğretimiyle ilgili programlara yeni yeni konulmakta olduğu görülüyordu. Bu nedenle, Siyasal Bilgiler Okulu'nun daha sonra İçişleri Bakanlığı da yapacak olan, o zamanki Müdürü Mehmet Emin Erişirgil'in, Ernst Reuter'den bir öğretim üyesi olarak yararlanma kararı, uzağı çok iyi gören bir devlet adamının bu konuya yaklaşımını simgelemiş oluyordu. Bu gerçek, Profesör Ernst Reuter'in, Siyasal Bilgiler Okulu'ndaki 8 yıllık öğretim üyeliği süresince olduğu kadar, sonraki yıllar içinde de açıkça görülmüştür.

Ülkenin hızlı kentleşmesinin doğurduğu yönetim ve planlama sorunları, çok partili yaşamın yerel seçimlere kazandırdığı önem, devlet ve yerel yönetimler bürokrasisinin artan personel gereksinimleri ve bu alanda dünyada görülen ilerlemeler, Ernst Reuter'in ders konularını, giderek, ülkenin çok önemli

---

³⁹ Widmann, a.g.e., s.215.

⁴⁰ Yavuz, "Profesör Ernst Reuter", s.10.

⁴¹ Widmann, a.g.e., s.149.

yönetim, ekonomi ve siyaset konuları arasına sokmuştur. 1943 yılı başlarında Siyasal Bilgiler Okulu'nda, Reuter'in asistanlığına atanan Prof.Fehmi Yavuz'a, o tarihte, geleceği hiç de belli olmayan bu dalı seçtiği için yadırgayarak bakanlar, aradan geçen yıllar içinde, haklı olmadıklarını anlamışlardır.⁴² Fehmi Yavuz'un toplumsal bilim içerikli Şehircilik dersini ilk olarak okutan bir üniversite öğretim üyesi olmasında, mesleki iç eğitiminin yanısıra Ernst Reuter ile çalışmasının çok büyük payı vardır.⁴³

Profesör Reuter, okutmakla görevlendirildiği konuların yalnız kuramsal kaynaklarını ve çerçevesini çok iyi bilen bir uzman değildi. Aynı zamanda, Türkiye'ye gelmeden önce, Magdeburg Belediye Başkanı olarak, bu alanlarda geniş pratik bilgilere ve deneyimlere de sahip bulunuyordu.

Reuter, gerek kuramsal bilgilerini, gerekse pratik deneyimlerini Türk Şehircilik biliminin hizmetine sunarken, bir yandan da araştırma, yayın ve danışmanlık hizmetleri yapmaktan geri kalmamıştır. Türkiye'de uzun yıllar ve özellikle 1950-1975 yılları arasında valilik ve kaymakamlık görevlerinde bulunmuş yüksek düzeydeki yöneticilerin pek çoğu, Reuter'in öğrenciliğini yapmış kişilerdir.⁴⁴

Daha önce Alman Komünist Partisi'nin Genel Sekreterliğini yapmış olan ve Türk Hükümeti ile yaptığı anlaşmalarda politika ile uğraşması yasaklanan Reuter'in hocalığa başlaması O'na, hiç değilse bir yanı ile politika olan Mahalli İdareler hakkındaki bilgi ve tecrübesini değerlendirmek fırsatını vermiştir.⁴⁵

Siyasal Bilgiler Okulu'nda vermeye başladığı derslerle çalışma alanı genişleyen Reuter, bir süre sonra Ankara Belediyesi ve Şehir Planlaması bölümünün profesörlüğüne getirilmiştir. Burada Türkiye için tamamen yeni olan bir dizi köklü araştırma yayınlamış ve çok sayıda bilirkişi raporu hazırlamıştır. Neumark'a göre Ernst Reuter; "...duyarlık, ince sezgi yeteneklerine sahipti. Ayrıca, çok hızlı bir kavrama kabiliyeti ve zor durumları kolayca atlatmasına yardım eden pratik zekâsı vardı. Türklerle ve son derece kısa zamanda öğrendiği Türkçe ile arası iyiydi; hatta Almanya'ya döndükten sonra bile Türklerle olan ilişkilerini sürdürdü...Bir an evvel ülkesine dönebilmek ve Almanya'nın politik-ekonomik inşasına katkıda bulunabilmek için elinden gelen herşeyi yaptı...Kendisini tanıyan herkes, bu kadar değerli ve olağanüstü bir insanın bu denli erken vefatından üzüntü duymuştur."⁴⁶

⁴² Ruşen Keleş, "Ernst Reuter ve Türk Kent Bilimi", Egemimarlık, Sayı:1, Yıl:1994, s.45.

⁴³ Ruşen Keleş, Cevat Geray, "Prof.Fehmi Yavuz ve Türk Kentbilimi", Prof.Fehmi Yavuz'a Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:528, Ankara, 1983, s.3.

⁴⁴ Keleş, a.g.m., s.45.

⁴⁵ Yavuz, "Profesör Ernst Reuter", s.5.

⁴⁶ Fritz Neumark, Boğaziçine Sığınanlar, Türkiye'ye İltica Eden Alman İlim Siyaset ve Sanat Adamları, Çeviren: Şefik Alp Bahadır, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, s.78,79.

Siyasal Bilgiler Okulu'ndaki görevi sırasında, Türkiye'nin Almanlarla siyasi münasebetlerinin bozulması, para değerinin düşmesi gibi nedenler Reuter'i ekonomik olarak etkilemişse de Reuter, aldığı parayı yeterli görmüş ve daha fazla para talep etmemiştir. Siyasal Bilgiler'de görev alacağı günlerde Müdür Emin Erişirgil'e yazdığı bir mektupta şunları söylemiştir:

“Bu çalışmam için ödenecek karşılık konusundaki sorunuza şöyle cevap vermek isterim. Bugünkü koşullar içinde üzerime alacağım öğretim işini herhangi bir maddi karşılık beklemeden yapmak isterdim. İktisat Vekâletinde 3 yıldan beri yapmakta olduğum görevden ayda net olarak 800 TL. almaktayım. Böyle bir aylığı aldığım sürece daha üstüne çıkmak istemem. Ben böyle düşünecek kadar çok eski bir memurum. Bu iş için yapacağım masrafları karşılamak üzere bana ayda 50 TL. vermeniz yetecektir. Ancak böyle bir ödeneğin, yapacağım işlerin karşılığı değil, yalnız bir tazminat olduğu kabul edilmelidir.”⁴⁷

Profesör Ernst Reuter'in Türk Şehircilik bilimi üzerindeki etkisi, üç kanaldan gerçekleşmiştir denilebilir. Birincisi, Şehircilik uygulamasının sorumluluğunu üstlenen yöneticilerin yetişmesine yaptığı katkılardır. Bir kuşağın valileri, kaymakamları, genel müdürleri, müsteşarları ve hatta bakanlarından birçoğu, ondan aldıkları ışığı, Türk yerel yönetimlerinde görev yapan belediyeci ve köycülere taşımış, kendi yetki alanlarına giren konularda, bunları çağdaş Şehirciliğin ilkeleri doğrultusunda geliştirmiş ve böylece uygulamaya yön vermişlerdir.

İkinci olarak, Ernst Reuter, Türkiye'de şehirlerin gelişmesine, planlanmasına, yönetimine ilişkin disiplinlerin, ilk kez sosyal bilimler çerçevesinde okutulmasını sağlamıştır. Mühendis yetiştirilmeyen bir okulda, teknik konularla çok yakından ilgili bulunan şehir, belediye maliyesi, komün bilgisi konularını, ekonomik ve sosyal yönlerden ele almıştır. Bu alanda bir çığır açmıştır. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde onun açtığı çığırın Türkiye'nin başka yükseköğretim kurumlarında benzerlerinin denenmesi için en az yirmi yıl daha beklemek gerekmiştir.

Reuter, derslerinde öğrencilerine hep şu temayı yinelemiştir: *“Modern şehir yapıcılığı problemlerinde yalnız teknik meseleler değil, fakat daha ziyade sosyal ve iktisadi problemler aksetmektedir.”* Gerçekten, önce Ernst Reuter, sonra da O'nun yetiştirdiği asistanı Fehmi Yavuz, Şehirciliğin ülkemizde bir sosyal bilim dalı olarak gelişmesine, yerleşmesine ve geçerlilik kazanmasına önemli katkılarda bulunmuş iki simgedirler.

Bütün hazırlıklarını yaptığı, İskan ve Şehircilik Enstitüsü'nün kurulması O'nun Almanya'ya dönüşünden sonra gerçekleşmiştir. Ancak, statüsünü hazırlayan O'dur. Bu Enstitü, yukarıda belirtilen çerçeve içinde, Türkiye'de 1950 sonrasında hızlanan kentleşme hareketlerine paralel olarak, Şehir Planlaması,

---

⁴⁷ Yavuz, “Profesör Ernst Reuter”, s.6.

Belediyecilik, Mahalli İdareler Maliyesi, Konut ve Arsa Politikası sorunları gibi konularda geniş katkılarda bulunmuştur. Asistanı olarak 7-8 yıl O'nunla beraber çalışan Fehmi Yavuz'un ve asistanlarının, yani Ernst Reuter'in ikinci kuşak yardımcılarının, derslerinde ve yayınlarında, O'nun kullandığı kavram ve terimler, savunduğu ilkeler, bugün bile geçerliliğini korumaktadır.

Üçüncü olarak da, Türkiye'deki bilim çevrelerine, yöneticilere, belediyelere ve ekonomistlere hitap etmekte olan yayımlanmış kitap ve yazıları, yalnız ülkenin yakın geçmişini inceleyen Şehircilik bilimi çalışanları için değerli bir kaynak olmakla kalmamakta, bugünün yöneticileri için de yol gösterici konumundadır.

Ernst Reuter'in yazdığı yazılar ve kitaplar bugün kendilerini çağdaş Şehir bilimci sayanların hayranlığını uyandıracak ölçüde uzak görüşlü, bilimsel araştırma ürünü ve yöntem bakımından da sağlam çalışmalar niteliğindedir. Özetle, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki 8 yıllık hizmeti, Ernst Reuter'i, Türk Şehircilik biliminde, önemli bir kilometre taşı yapmıştır.⁴⁸ Reuter, Siyasal Bilgiler Okulu'ndaki çalışma şartlarıyla ilgili olarak Müdür Profesör Emin Erişirgil'e yazdığı 8 Ağustos 1938 tarihli mektubunda şunları söylemiştir:

"Titizlikle düşündükten sonra 60 saatlik bir ders programı uygulama sonucuna vardım. Hareket noktam şu oldu. Her ders saati için, bugüne kadar kavrayabildiğim ölçüde ihtiyaçlarınızı göz önünde bulundurarak, 10 daktilo sahifesi tutarında bir metin hazırlarsam, hepsi bir araya gelince, benzeri şimdiye kadar yazılmamış olan bir Komün Bilgisi El Kitabı müsvettesi meydana gelecektir.

Bana müsvetelerimi başarı ile Türkçeye çevirecek bir mütercim verildiği takdirde bu dersleri Türkçe yapmakta kendim için hiçbir güçlük görmüyorum. Benim bakımından ön şart, başarılı bir etki yapmağı mutlaka sağlamaktır. Bütünü ile anlaşılmayan herhangi bir bilginin tabii hiçbir amacı olamaz.

Böyle bir dersi yaparken, soruları cevaplandırmak yoluyla öğrencilerimle ilişkiyi artıracığımı ve zamanla serbest Türkçe konuşmak fırsatı sayesinde, ders yılı sonunda işlerin daha iyi gitmiye başlayacağını ummaktayım."

Reuter, mektubunun devamında, bu konudaki hazırlıklarının tamamlandığını, Eylül ortalarında yazma işine başlayabileceğini, metinleri her seferinde ders gününden 15 gün önce vereceğini söyledikten sonra bu iş için İktisat Vekaleti'nin haftada iki gün izin vermesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Enstitü kurulması yoluna gidilir ve kendisine görev verilirse, en az haftada dört gün çalışması gerekeceğini söylemiştir.

Reuter, 1938 yılı Kasım ayında, haftada iki saat olmak üzere, son sınıf İdari Şubede, Şehircilik derslerini okutmaya başlamıştır. Derslerin tercüme işleri de o

---

⁴⁸ Keleş, a.g.m., s.49,50.

zamanlar Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Coğrafya Bölümü'nde doçent olarak görev yapan Niyazi Çıtakoğlu yapmıştır.

1939 yılında konunun önemi yüzünden Şehircilik dersi haftada üç saate çıkarılmıştır. 1941 yılında ise, İdari ve Mali Şubelerde ortaklaşa okutulmak üzere, haftada iki saat Mahalli İdareler Maliyesi dersi konulmuş ve Şehircilik dersi iki saate indirilmiştir. Reuter'in Okul idarecileriyle imzaladığı anlaşmalarda, Okul'da okutacağı dersler ve yapacağı çalışmalarla ilgili olarak şu hükümler yer almıştır:

Bay Reuter Siyasal Bilgiler Okulunun kur öğretmenliğine 15.11.1938 tarihinden itibaren atanmıştır. Bu dersleri bizzat ve haftada iki saat olarak okutacaktır. (14 Ocak 1939 tarihli anlaşma)

Profesör Reuter Ankara Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde veya Maarif Vekâletinin göstereceği diğer bir yüksek mektepte Şehircilik dersi Profesörü olarak çalışacak ve Şehircilik Enstitüsü tesis edecektir. (12.2.1939 tarihli anlaşma)

Prof.Reuter Siyasal Bilgiler Okulu'nda veya Maarif Vekâletinin göstereceği diğer bir yüksek mektepte Şehircilik dersi Profesörü olarak çalışacak ve Şehircilik Enstitüsü tesis ederek haftada en az dört gün bu enstitünün başında bulunacaktır. (9.2.1940 tarihli anlaşma)

Öteki üç anlaşmada bundan önceki hüküm olduğu gibi yer almıştır. (8.10.1941, 22.10.1942 ve 15.11.1944 tarihli anlaşmalar)

Ernst Reuter'in okul idarecileriyle imzaladığı 6 anlaşmanın 5'inde Enstitü kurma görevi yer almaktaydı. Reuter'in Emin Erişirgil'e yazdığı 8.8.1938 tarihli mektuba eklediği notta Enstitü hakkında geniş bilgiler bulunmaktaydı. Reuter, bu notta, kendi teklifine göre kurulacak bir Enstitü'nün başka ülkelerde benzerlerinin bulunmadığını belirttikten sonra, doğru yönde gelişmesi şartıyla, böyle bir Enstitü'nün çok değerli işler göreceğini söylemiş ve Almanya'da kurulan Enstitü'nün tarihi gelişimi hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra Alman Belediyeler Birliği'nin özel ihtisas alanlarındaki çalışma düzeni, başka ülkelerdeki benzer kuruluşlar, merkezi Brüksel'de olan Milletlerarası Mahalli İdareler Birliği hakkında bilgi verdikten sonra Türkiye'deki durumla ilgili olarak şunları söylemiştir:

“Türkiye kendi memleketinde, başka ülkelerde ağır adımlarla ve uzun yıllar içinde elde edilen sonucun, olayların baskısı altında da olsa, bir çırpıda ortaya çıkmasını bekleyemez. Bu alanda büyük çıkarlar söz konusu olmaktadır. Bugün idare, yalnız büyük şehirlerde değil, orta büyüklükteki şehirlerde ve büyüdükçe belediyelerde de geniş genel bilgi ve teknik meselelerde anlayış istemekle kalmıyor, mümkün ve gerekli olan hakkında da eğitilmiş bir bakış istiyor. Başka ülkelerin ve öteki Türk Belediyelerinin tecrübelerinden kendi işlerinde faydalanma imkanının sağlanması inkar edilemez bir ihtiyaçtır. Denenmemiş alanlarda yeni adımlar atılacağı zaman ve ciddi kararlar almak üzere hazırlık yapılırken, bu ihtiyaç çok daha büyük bir önem kazanır. Burada yalnız,

hiçbir zaman dar anlamda teknik bir problem olmayan, genel ekonomik açılardan da değerlendirilmesi gereken, imar planlarını örnek olarak zikretmek isterim.

Bu koşullar içinde kurulacak bir Şehircilik Araştırma Enstitüsü ile büyük işler başarılabilir. Böyle bir enstitünün görev alanı aşağıdaki gibi olmalıdır:

Malzemenin toplanması ve değerlendirilmesi,

Belediye memurlarının meslek öncesi ve meslek içi eğitimi,

Mahalli İdarelere tavsiyelerde bulunmak,

Yayın yapmak,”

Reuter mektubuna eklediği, Enstitü hakkındaki notun geri kalan kısmında kurulacak Mahalli İdareler Enstitüsü'nün, bu dört kümede topladığı çalışma alanının her biri hakkında ayrıntılı bilgi verdikten sonra, burada çalışacak personelin niteliğine ve bu amaçla yapılacak masrafa da değinmiştir.

Reuter, Enstitü için Almanca ve İngilizce olarak tüzük taslakları hazırlamıştır. Almanca taslağın birinci maddesinde: “*Siyasal Bilgiler Okulu içinde bir Şehircilik (Mahalli İdareler) Enstitüsü kurulmuştur*”, denildikten sonra ikinci maddede Enstitü'nün görevleri şu şekilde sıralanmıştır:

Komün bilgisi ile ilgili belgeleri, yayınları ve malzemeyi toplamak,

Komün bilgisi hakkındaki bütün konuları aydınlatmaya, araştırmaya yeterli bir nitelikte özel kitaplık kurmak ve idare etmek,

Mahalli İdarelerin kendi görevleri ve çalışmaları hakkında yapacakları araştırmaları desteklemek ve teşvik etmek. Bu türlü araştırmalarda Siyasal Bilgiler Okulu ile öteki Fakülteler öğrencilerinin görev almalarını sağlamak,

Bu amaçla hazırlanmış bir araştırma ve çalışma programına göre Türk Mahalli İdarelerinin ilişkileri ve ihtiyaçları hakkında özel ilmi etüdler yapmak,

Enstitü çalışmalarını değerlendiren, özellikle Türk Mahalli İdarelerinin ihtiyaçlarına önem veren üç ayda (6 ayda, en çok bir yılda) bir ilmi dergi çıkarmak,

Mesleki haberleri Mahalli İdarelere ulaştırmak, öğüt ve haberleşme yollarıyla bu idareler arasındaki tecrübe değiş, tokuşuna aracılık etmek,

Zamanla Mahalli İdarelerde çalışan memurların ihtiyacını karşılayacak nitelikte, hukuki iktisadi ve teknik meseleler hakkında bir kitap serisinin meydana gelmesini sağlamak.

Taslağın 3.maddesinde Enstitü'nün idaresi ve kontrolü hakkında şu bilgiler verilmiştir:

Siyasal Bilgiler Okulu içinde yer alan bu Enstitü doğrudan doğruya Müdürün kontrolü altındadır. Programların hazırlanması ve yayın işleri gibi çok

önemli konular hakkında görüşleri alınmak üzere, okulda bu ihtisas dalıyla ilgili bulunan öğretim üyelerinden bir Komisyon kurulur. Bu Komisyonun yayın ve çalışma programlarının düzenlenmesi hakkındaki mütalâası bağlayıcıdır.

Taslağın 4.maddesinde Enstitünün görevleri hakkında ayrıntılı ve açıklayıcı bilgiler yer almaktadır. 5.maddede ise, Enstitü işlerinin yürütülmesi için gerekli bulunan kadrolar ve araç-gereçler şu şekilde belirtilmiştir:

Bir Müdür
 Bir uzman
 Bir Doçent
 Bir İlmi Asistan
 Bir Sekreter
 Bir Daktilo

İngilizce taslak metinde de Almanca taslaktan ayrı olarak şunlar yer almıştır:

Enstitü'nün açacağı kurslarda okutulacak dersler, uygulanacak eğitim metodu, kursa devam edeceklerin seçimi, aylık, yolluk ve gündeliklerinin, Enstitü masraflarının nasıl karşılanacağı hakkında hükümler vardır.

Enstitü Belediye idarecileriyle ilişki kurmak ve sürdürmek için, zaman zaman kongreler düzenleyecektir.

Enstitü İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıklarının ortak idareleri altında bulunacaktır.

Enstitü 3 ay içinde ayrıntılı bir müfredat programı ile çalışma programı hazırlayacaktır. Bunun İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıklarınca onaylanması gerekir.

Enstitü masraflarını İçişleri Bakanlığı karşılayacaktır.

Reuter, Şehircilik Enstitüsü'nün kurulması için taslak hazırlamakla yetinmemiş, Okul ile imzaladığı anlaşmalarda da yer alan Enstitü kurma görevini yerine getirmek çabası içinde, birçok fırsatlardan faydalanarak bu konuya değinmiştir.

Ernst Reuter, Siyasal Bilgiler Okulu'ndaki derslerinin yanı sıra kaymakamlık kurslarında da konferanslar vermiştir. O dönemde iki yıllık stajını tamamlayan kaymakam adayları İçişleri Bakanlığı'nın düzenlediği kursa katılırlardı. 6 ay süren bu kurs ilk yıllarda Siyasal Bilgiler Okulu'nda yapılmıştır. Birinci dönem kaymakamlık kursu 15.02.1942'de açılmış, 46.dönem kursu ise 1968 sonbaharında açılmıştır. Reuter memleketine dönünceye kadar bu kursların her döneminde 10-12 konferans vermiştir.

Bu okulu bitirenler, II. Dünya Savaşı'na kadar, başta İçişleri Bakanlığı olmak üzere Dışişleri ve Maliye Bakanlıklarında görev alırlardı. Reuter, idari şubede okuttuğu Mahalli İdareler Maliyesi dersleri ile ağır sorumluluklar yüklenecek bu gençlerin pek çoğunun görüş açılarını genişletecek olan belli prensipleri öğretmiştir. Reuter'in öğrencisi olan pek çok kimse kaymakamlık,

valilik, müsteşarlık, genel müdürlük, müfettişlik, banka genel müdürlüğü vb. gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Reuter'in kaymakamlık kurslarında verdiği konferanslar şu konulardadır:

Mahalli İdareler Maliyesinin Hususiyetleri,
Tasarrufun Teşviki,
Mahalli İşletmelerin Umumi Problemleri (İki Konferans),
Yakın Münakale İşletmeleri,
Mahalli Münakale İşletmeleri,
Mahalli Hijyen İşletmeleri (İki Konferans),
Mahalli Yapı İşletmeleri,
Mahalli İdarelerin İktisadi Sahadaki Umumi Faaliyetleri,
Sosyal Siyaset ve İçtimai Muavenet (İki Konferans)⁴⁹

Ernst Reuter'in Eserleri:

Ernst Reuter, Şehirciliğin tümünü kapsayan yayın, plan ve programlarını Siyasal Bilgiler Okulu'nun sorumlu idarecilerine zaman zaman vermiştir. Reuter, yayın konusunu bir bütün olarak görmüş ve başkalarına da yol göstermiştir.

Reuter'in ilk eseri, 1940'da yayınlanan Komün Bilgisi adlı ders kitabıdır. Bundan sonra o zaman Sivas Valisi olan Necmettin Ergin'le Belediye Maliyesi adlı kitabı yayınlamıştır. Reuter'in Arkitekt, Siyasal Bilgiler, İktisat Fakültesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Konjonktür, Siyasi İlimler, İdare, Belediyeler vb. dergilerinde çıkmış 70'den fazla makalesi vardır. Bunlardan, ayrı baskı yapılanlar dışında, bazıları broşür halinde de yayınlanmıştır.

Reuter'in yayınlanmayan Yakın Münakale kitabının daktilo ile yazılmış bir nüshası, Siyasal Bilgiler Fakültesi kitaplığında bulunmaktadır. Reuter, ilgililerin ısrarı üzerine, Almanya'ya hareketini bir ay geciktirerek hazırladığı İller Bankası hakkındaki Rapor da yayınlanamamıştır. Kendisinden önce hiç değinilmemiş olan pek çok Şehircilik ve Mahalli İdareler konularını işleyen ve alanında birçok yeni kavram getiren Reuter'in en önemli ve sürekli eseri, şüphesiz, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki Şehircilik Kürsüsüdür. Bu kürsünün mensupları Reuter'in başlattığı ve kökleştirdiği geleneği, ülkede ve dünyada bu alandaki gelişmeleri izleyerek sürdürmüşlerdir.

Yazılarında, kitaplarında sık sık Türkiye'den "*memleketim, memleketimiz*" diye söz eden Profesör Reuter, profesörlük ünvanını Türkiye'de almış ve birçok eser vermiştir. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde şehircilik dersleri veren Reuter, Türkiye'de Şehirciliğin gelişmesinde yayınlarıyla da büyük katkıda bulunmuştur. Reuter'in eserlerinden bazıları şunlardır:

1. Komün Bilgisi-Şehirciliğe Giriş, 1940

---

⁴⁹ Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", s.154-178.

2. Belediye Bankası, 1943
3. Belediye Maliyesi, 1945 (Necmettin Ergin ile birlikte)
4. Mesken Meselesinin Hal Çareleri, 1946.⁵⁰
5. Belediye Bilimine Giriş, 1940
6. İstanbul Belediyesi'nin Mali Durumu (1937-1942), 1944
7. İller Bankası Hakkında Rapor.⁵¹

Ernst Reuter bu kitapların dışında birçok dergide yazı yayınlamıştır. Reuter'in yayınladığı yazılar şunlardır:⁵²

Belediyeler Dergisi'nde çıkan yazıları:

Konu	Sayı
İçme sularının satışlarında esaslar	63
Şehir Planında İktisadi Kaideler	64
Endüstri amelesinin meskenlere yerleşmesi	65
Köylerimizde ne gibi şehircilik işleri yapılabilir	66
Belediyeler İstatistiği I	68
Belediyeler İstatistiği II	69
Hususi İdarelerin İstatistiği	70
Belediyeler Bankası Faaliyeti	69
Türk Dilinde Şehirciliğe Dair Bibliyografya	72
Mahalli İdarelerin Mali Kaynakları ve Devletle Mali Münasebetleri I	73
Mahalli İdarelerin Mali Kaynakları ve Devletle Mali Münasebetleri II	74
Sokak Levhaları	75
Köylerimizden Şehirlerimize Akın	75
Belediye İşletmelerinin Ehemmiyeti ve Problemleri I	76
Belediye İşletmelerinin Ehemmiyeti ve Problemleri II	77
Kaldırım ve lağım nısıf hissesi ve şerefiye I	77
Kaldırım ve lağım nısıf hissesi ve şerefiye II	79
İsviçre'de memleket planı işleri (Landesplanung)	73
Almanya'da tek şekil tramvay arabaları	73
Felemenkte komünlerin otonomisi ilgası	74
İsviçre ve İngiltere'de Trolleybüsler	74
Felemenkte mesken buhranı	74
Almanya'da çöpten istifade	74
Batı Şehirlerindeki küçük bahçeler (Almanya'daki vaziyet)	75
Eski madenlerin toplanması (İngiltere'deki vaziyet)	75
Lağım sularından istifade	75
Şehir havagazı ve havagazı aletleri için standardizasyon	76
Fransa'da mali muvazenenin ıslahı	76
Macar şehirlerinin dolar istikrazları	76
Alman ciro santralı (Alman Belediyeler Bankası)	77
Su kuvvetleriyle işleyen küçük elektrik santrallerinde verimlilik	77
Avrupa'da mesken buhranı	80

⁵⁰ "Ernst Reuter (1889-1953)", a.g.e., s.198.

⁵¹ Widmann, a.g.e., s.149,150.

⁵² Yavuz, "Prof.Ernst Reuter", s.180-183.

İller ve Belediyeler Dergisinde Çıkan Yazıları:

Konu	Sayı
Belediyelerimizin gelirleri (Ekim ve Kasım 1945)	2/3
Elektrikleşme derdi (Mayıs 1946)	8
İsviçre şehirlerinin yakın münakale işletmeleri (Kasım 1946)	14

Arkitekt Dergisinde Çıkan Yazıları:

Konu	Yıl	Sayı
Teknik, Güzel Sanatlar ve Şehirlerin idaresi	12	1-2
Belediyelerin yapı işletmeleri	13	1-2
Belediye Meclisi Azalarının hak ve yetkileri	13	3-4
Kasabalarımız	13	5-6
Belediye Reisliği	13	11-12
Mesken Meselesinin hal çareleri (Broşür olarak yay.)	13	11-12
Küçük Belediyeler Meselesi	14	11-12
Küçük Belediyeler Meselesi	15	9-10
Gayrimenkullerin üzerine kredi meselesi	15	7-8

İstanbul Üniversitesi İktisat Dergisinde Çıkan Yazıları:

Konu	Yıl	Sayı
Belediye İktisadiyatının Ehemmiyeti ve Problemleri	1941	3-4
Belediyeler Bankası	1942	3-4
Türk Belediyelerinin Gelirleri	1943	1
Beledi Vakıfların Modern Şehir İdaresindeki Ehemmiyeti	1942	3-4

Siyasal Bilgiler Okulu Dergisinde Çıkan Yazıları:

Konu	Yıl	Sayı
Belediye Maliyesinin umumi meseleleri	1943	1
Belediye masrafları	1944	2
İstanbul Belediyelerinin mali durumu (Broşür olarak yay.)	1945	3
Şehirlerimizin nüfus gelişmesi	1946	4
Belediyeler İstatistiği (1929-1938) Kitap tahlili	1942	2

Siyasi İlimler Dergisinde Çıkan Yazıları:

Konu	Yıl	Sayı
Türkiye'de Şehirleşme temayülleri	1941	126
Mahalli İdarelerle Devlet arasındaki münasebetler	1940	116-117
Memur yetiştirme meselesi	1941	129
Belediyeler Bankası	1940	116-117

İdare Dergisinde Çıkan Yazıları:

Konu	Yıl	Sayı
Beledi işletmelerin tabi olacağı mülhak b.sistemi	15-16	170-176
Beledi işletmelerde tarife ve kazanç temini esası	15	171
Beledi işletmelerde Devlet müdahalesi	16	174

Konjonktür Dergisinde Çıkan Yazıları:

Konu	Yıl	Sayı
Mahalli İdarelerin mali kaynakları ve Devletle Münasebeti	2	4-6
Mahalli İdareler İstatistiklerinin ehemmiyeti	2	9-12
Belediyeler Bankası	2	1-3

Türk Ekonomisi Dergisinde Çıkan Yazıları:

Konu	Yıl	Sayı
Belediyelerimizin önemi	1943	2
Mahalli İdarelerle Devlet arasındaki münasebetler	1943	4
Memur yetiştirme meselesi	1944	7
Memur yetiştirme meselesi	1944	9

Dil, Tarih-Coğrafya Dergisinde Çıkan Yazıları:

Konu	Yıl	Sayı
Şehirlerimizin gelişme problemleri	1943	5

Sonuç

Alman politikacı ve eski Berlin Belediye Başkanı Ernst Reuter, Atatürk'ün Üniversite Reformu sürecinde Türkiye'de görev yapmış kişilerdendir. Reuter, 1938-1946 yılları arasında Ankara'daki Siyasal Bilgiler Okulu'nda şehircilik dersleri vermiştir. Bunların yanısıra İktisat ve Ulaştırma Bakanlığı'nda uzman olarak da görev yapmıştır. Siyasal Bilgiler Okulu'nda şehircilik dersleri veren Reuter, Okuldaki derslerinin yanı sıra kaymakamlık kurslarında da konferanslar vermiştir. Yaptığı bu çalışmalarla birçok kaymakam, vali vb. yönetici yetiştirmiştir. Reuter, Şehircilik Enstitüsü'nün kuruluşunda önemli katkılar yapmıştır. Bu Enstitü'nün kuruluş tüzüğünü hazırlayan Reuter'dir. Reuter, alanı ile ilgili kitaplar yayımlamış ve dergilerde yazılar yazmıştır. Türkiye'yi memleketi olarak gören ve "Koca Türk" diye anılan Ernst Reuter, şehircilikteki çalışmalarıyla Türkiye'de şehircilik alanındaki gelişmelere katkı sağlamıştır.

Kaynaklar*Arşivler:*

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi:

B.C.A.30.18.01.02/108.32.2

Kitap ve Makaleler:

Atatürk in Deutscher Sicht, DW-Dokumente, Schriftenreihe der Deutschen Welle zu Themen der Zeit, Köln, 1982.

BRÜGEL, S., 1991, "Ernst Reuter'in Türkiye'deki Yaşamı ve Katkıları", Çeviren: Süheyla Ababay, FES-İstanbul, Türkiye.

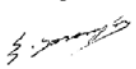
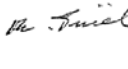

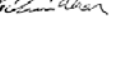
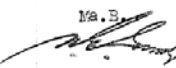

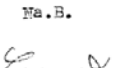
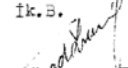
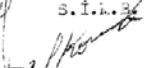

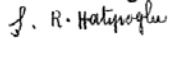

ÇADIRCI, M., SÜSLÜ, A., 1982, "Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi", Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları Yayın No:82, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

ERGÜN, M., 1997, "Atatürk Devri Türk Eğitimi", Ocak Yayınları, Minpa Matbaası, Ankara.

----- "Ernst Reuter (1889-1953)", Cogito, Sayı: 23, Yaz 2000.

- GROTHUSEN, Klaus-Detlev, 1981, "1933 Yılından Sonra Alman Bilim Adamlarının Türkiye'ye Göçü", Belleten, Cilt: XLV/2, Sayı:180, Ekim, TTK Yayınları, TTK Basımevi, Ankara.
- KELEŞ, R., 1994, "Ernst Reuter ve Türk Kent Bilimi", Egemimarlık, Sayı:1.
- KELEŞ, R.; GERAY, C., 1983, "Prof. Fehmi Yavuz ve Türk Kent Bilimi", Prof. Fehmi Yavuz'a Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:528, Ankara.
- NEUMARK, F., ----- "Boğaziçine Sığınanlar, Türkiye'ye İltica Eden Alman İlim Siyaset ve Sanat Adamları", Çeviren: Şefik Alp Bahadır, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını.
- SCHWARTZ, P., 2003, "Kader Birliği-Yurt Dışındaki Alman Bilim Adamları Yardımlaşma Cemiyeti", Belge Yayınları, Ege Basım, İstanbul.
- ŞEN, F., 2008, "Ayyıldız Altında Sürgün", Günizi Yayıncılık, Şefik Matbaası, İstanbul.
- WIDMANN, H., 1981, "Atatürk Üniversite Reformu", Çeviren: Aykut Kazancıgil, Serpil Bozkurt, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Atatürk'ün Yüzüncü Doğum Yılı Kutlama Yayınları, Özel Seri 3, İstanbul Matbaası, İstanbul.
- YAVUZ, F., 1968, "Prof. Ernst Reuter", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:XXIII, Sayı:3.
- YAVUZ, F., 1969, "Profesör Ernst Reuter", Amme İdaresi Dergisi, Sayı:2/2, Haziran.

Ernst Reuter'in Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Şehircilik Profesörlüğü Olarak
Çalıştırılmasına Dair 15 Şubat 1945 Tarih ve 3/2609 Sayılı Kararname
B.C.A.30.18.01.02/108.32.2

T. C.		BAŞBAKANLIK		MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ		Karar	
Kararlar . Madurleşme		Sayı :		3		2609	
<p>Alman uyruğu Ernst Reuter'in Siyasal Bilgiler Okulu Şehircilik profesörlüğünde işe başladığı tarihten itibaren çalışmasına izin verilmesi; Maarif Bakanlığının 26/1/1945 tarihli ve 4121/44/296 sayılı yazısı üzerine, 788 sayılı kanunun 6 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunun 15/2/1945 tarihli toplantısında kabul olunmuştur.</p>							
CUMHURBAŞKANI							
							
Beşb.	Ad.B.	M.K.B.	Da.B.	Ha.B.			
							
Ma.B.	İf.B.	Ma.B.	İk.B.	S.İ.İ.B.			
							
G.İ.B.	Zr.B.	KÜ.B.	Ti.B.				
							
080 18 01 02 108 32 2							